

Ateliéry Bárta s.r.o.
Restaurátorské Ateliéry

Restaurátorský záměr

„Restaurování malých historických saní z 2.pol.19.stol“

Datum vyhotovení:09/2022

Vypracoval: za Ateliéry Bárta s.r.o.
Tomáš Bárta

Restaurátor s licenciemi MK ČR

„Restaurování malých historických saní z 2.pol.19.stol“

I. Lokalizace památky

- 1. kraj:** Pardubický kraj
- 2. obec:** Kladruby nad Labem
- 3. adresa:** Národní hřebčín Kladruby s.p.o .
Kladruby nad Labem, 533 14
- 4. bližší určení místa popisem:**
- 5. rejstříkové číslo památky:**

II. Údaje o památce

- 1. výrobce :** nezjištěn
- 2. datace:** 2.pol. 19.stol.

3. materiál: kombinace tvrdých a měkkých dřevin , tříslučiněná kůže, kov, potahová látka

4. rozměry: délka 160 cm x výška 90 cm x šířka 93 cm

5. předchozí známé restaurátorské zásahy: nejsou známé, patrné neodborné zásahy

III. Údaje o akci

1. vlastník: Národní hřebčín Kladruby s.p.o., Kladruby nad Labem , 533 14

2. investor: Národní hřebčín Kladruby s.p.o

3. Památkový dohled :

IV. Nálezová zpráva – popis stavu kočáru

Saně jsou po prvotním prohlédnutí ve špatném technickém stavu.

Dřevěná konstrukce saní má především na spodní části patrné výsušné praskliny, taktéž má lokálně uvolněné lepené spáry a spoje. Barevný nátěr vnějších barevných ploch dřevěné korby saní, skluznic a dalších vnějších částí je provedeno neodborně a je pravděpodobně druhotné. Nátěr je doplněn neodborně žlutým linkováním. Spodní dřevěná skluznice truhlářsky ne zcela odborně opravena . Tato skutečnost a neodborné přelaokování odkazují na skutečnost , že saně prošly v historii nehodou a následně byly opravovány. Pod čalouněným volně loženým sedákem se nachází zdobená Množství mechanický odlomených částí a Na spodní části konstrukce jsou patrné výletové otvory po působení dřevokazného hmyzu.

Na základě provedeného průzkumu je možno konstatovat, že čalounění saní je původní, provedené v šedo zelené potahové látce s vtahovanými knoflíky . Výplně čalounění jsou provedené původní technologií, koňskými žíněmi a africkou trávou. Zdobné lemování čalounění-borty, zdobené šňůry a paspulky jsou původní.

Stav celého čalounění je ve špatném stavu, Především se jedná o poškození od molů a dalších biologických škůdců. Dále se jedná o četná lokální mechanická poškození, především ze spodní strany čalouněného sedáku a výrazně poškozené jsou vnitřní textilní části boční draperie .Potahová látka je masivně znečištěna prachovým depotem.

Saně jsou opatřeny dvěma dřevěnými skluznicemi, které mají spodní kluznou část osazenou kovanou skluznicí. Před kočím se nachází přední ochranný rám s pletivem . Konstrukce tohoto rámu je zohýbaná a pletivo poškozené. Celá konstrukce je napadená korozí. Před kočím se dále nachází kožená ochranná stěna , která celá druhotně přetřena s masivní zkrakelováním lakové vrstvy.

Na železných a kovaných částech konstrukce je v patrná koroze.

STAV SANÍ LZE JEDNOZNAČNĚ OZNAČIT ZA ŠPATNÝ A V RÁMCI REHABILITACE JEHO STAVU A UVEDENÍ DO PŮVODNÍ PODOBY VYŽADUJÍ ODBORNÝ RESTAURÁTORSKÝ ZÁSAH.

V. Průzkumná zpráva

1. Průzkum povrchové úpravy saní

Bylo provedeno vizuální posouzení stavu barevné povrchové úpravy a tojak dřevěných částí tak i kovářských a pasířských prací. Pro posouzení byly vizuálně prohlédnuty všechny části saní.

Na základě tohoto základního průzkumu lze konstatovat následující. Stávající vnější barevná povrchová je již pravděpodobně druhou neodbornou přemalbou. Stávající povrchová úprava pochází s největší pravděpodobností z doby kdy byla opravována spodní dřevěná část saní a pravděpodobně po nehodě. Během této nehody byla zlomena zadní část skluznice. Během této opravy byla na přední část saní instalovaná ochranná síť proti odletujícím sněhu a kamení. Hnědý nátěr je proveden emailovým nátěrem. V rámci průzkumu bylo zjištěno, že způsob provedení nátěru je velmi neodborné. Na mnoha místech jsou „stekliny“ a na mnoha částech je barva přetřená, rozmazaná a nevyhraněná. Na spodní části jsou barevné plochy nedotřené a nelogicky ukončené. Jedná se o amatérský způsob nátěru a jednoznačně se nejedná o profesionální provedení jaké bylo standardem u výrobců kočárů a saní.

Žluté linkování je provedeno velmi neodborně a v různých šířkách a to od 1 mm až 4 mm. Linkování svým provedením nerespektuje zdobení a tvarosloví saní. Některé vyřezávané geometrické ornamenty jsou linkované a některé naopak vůbec. V provedení linkování není žádná logičnost a nahodilé provedení poukazuje na skutečnost, že linkování je jednoznačně druhotné a prováděla ji osoba, která neměla žádné zkušenosti.

Před samotným restaurováním bude nutné provést barevné sondy vnějších barevných ploch na určení původního vzhledu saní. Z prvotních posouzení barevného provedení v rámci celých saní je velmi pravděpodobné, že saně mají minimálně jednu přemalbu.. Tuto skutečnost je však nutné jednoznačně doplňujícím průzkumem ověřit.

Železné části byly v historii taktéž neodborně přetřeny barvou a na poškozených místech je patrná koroze pod nátěrem, čímž následně dochází k odpadávání barevných vrstev. Podrezávání je závažným problémem a bude nutná pasivace všech železných částí.

2. Průzkum konstrukce saní a dřevěných částí a kovaných prvků.

Jak již bylo předesláno dřevěná konstrukce saní má především na spodní části patrné výsušné praskliny, taktéž má lokální uvolněné lepené spáry a spoje. Při průzkumu dřevěných částí bylo zjištěno poškození dřevěných skluznic v místě spoje s ohnutými částmi. Jedná se o přední a zadní ohnutou část skluznice, zde došlo k rozlepení a rozlomení spoje. Druhotně byly tyto spoje zpevněny pásovinou z vnitřní části skluznice.

Materiálové provedení korby saní je následující. Bočnice, přední část a zadní část jsou vyrobené z jasanu. Z jasanu je dále vyrobená část spojující saně s ojí a obě skluznice. Podlaha saní pravděpodobně vzhledem k tomu, že byla stabilně zakryta kobercem, je vyrobená z jedlového dřeva. Při průzkumu bylo zjištěno, že je možné označit stav dalších částí konstrukce a dalších konstrukčních spojů za dobrý a stabilní.

Železné prvky konstrukce mají v místech mechanických poškození počínající rozsáhlou korozi. Na

saních se jedná především o kované skluznice, navazující na přední stěnu kočího. Dále pak madla na kozlíku a pásoviny na podlaze. Tyto prvky jsou původní a jsou s největší pravděpodobností druhotně přetřené černou barvou. Samostatnou částí, u které je nutné provést podrobný průzkum je z pásoviny vyrobené prodloužení nosiče zavazadel. Je nutné posoudit spoje, které jsou pravděpodobně již svařované. Další skutečností je způsob připevnění, kdy jsou použity šrouby s šestihrannou hlavou a matkami. Všechny tyto okolnosti by mohli směřovat ke skutečnosti, že se jedná o pozdější nepůvodní úpravu.

4. Průzkum čalounění a usňových částí.

Na saních se dochovalo původní originální čalounění. Čalounění je provedeno ve šedo zelené potahové látce s vtahovanými čalouněnými knoflíky. Touto látkou je potažený celý sedák a boční krycí řásené draperie. Tato látka je s největší pravděpodobností pravděpodobně původní. Zároveň bude před restaurováním proveden doplňující restaurátorský průzkum zdali se nenachází pod touto látkou starší dochovaná potahová látka. Restaurování čalounění bude řešeno samostatným záměrem od restaurátora s příslušnou licencí na restaurování textilu.

Skladba čalounění je tvořena takto. Sedák je volně ložený a zajištěný řemínky. Sedák má výplň provedenou z některých původních vycpávkových materiálů (např. africká tráva, mořská tráva, chlupy, apod.) pro hrubou modelaci a následně je zde vrstva koňských žíní. Přesné složení určí až doplňující průzkum.

Na saních se též dochovaly původní zdobné borty a šňůry. Stav zdobených bort umožňuje jejich opětovné použití.

Kožené(usňové) části byly podrobeny samostatnému průzkumu. Jedná se především o přední ochrannou stěnu. Ta je tvořena železnou konstrukcí a na ní jsou následně proti sobě sešité dvě tříslučinné usně o síle 2 mm. Useň je sešitá k sobě sešitá po obvodě. Useň je pouze sešitá a není k sobě přilepená.

Čelní stěna je po prohlédnutí v dobrém stavu a nemá výraznějších poškození. Poškozené je pouze nosná konstrukce, která je ve spodní části ohnutá.

Zásadním problémem je neodborné přelakování v historii, které mělo za následek současné masivní popraskání -krakelování(lakování (včetně zmatnění). Původně byla tato stěna lakovaná kočárovým lakem. Následně během pozdní opravy došlo k neodbornému přelakování jehož následkem bylo zkrakování, ke kterému dochází když se na kočárový lak nanese nevhodná případně špatně připravená laková vrstva.

V rámci doplňujícího průzkumu budou navrženy chybějící kožené řemínky a další kožené části např. držák na bič apod.

5. Předešlé zásahy a restaurátorské práce

O zásazích nejsou žádné záznamy.

VI. Vyhodnocení průzkumu a koncepce restaurátorského zásahu

Vyhodnocením průzkumu bylo navrženo koncept restaurátorského zásahu.

Níže zde budou popsány všechny etapy a odůvodnění pro navržené zásahy. Veškeré navržené zásahy budou konzultovány se zástupci investora a s odbornými pracovníky NPÚ. Na základě provedeného doplňujícího restaurátorského průzkumu bude provedena konzultace s odbornými pracovníky NPÚ a zástupci investora. Pracovníkům budou předneseny poznatky, které přinesl průzkum, a budou navrženy restaurátorské zásahy.

Dle stanovisek a konzultací odborných pracovníků NPÚ a zástupci investora budou koncepce a následné zásahy realizovány. Základní zásadou všech restaurátorských zásahů je úzkostlivé šetření dochované původních materiálů. Veškeré zásahy budou prováděny na základě závazného stanoviska.

KONCEPCE ZÁSAHU VYCHÁZÍ Z PŘEDPOKLADU, ŽE SANĚ BUDOU POUZE VYSTAVENÉ V EXPOZICI A NEBUDE S NIMI JIŽ JEŽDĚNO. V PŘÍPADĚ, ŽE BUDE VZNESEN POŽADAVEK NA FUNKČNOST SANÍ TZN. BUDOU VYUŽÍVÁNY K PŘÍLEŽITOSTNÉ JÍZDĚ MUSÍ BÝT UPRAVENY NĚKTERÉ RESTAURÁTORSKÉ ZÁKROKY PŘEDEVŠÍM VE VZTAHU K ČALOUNĚNÍ A KE KONSTRUKČNÍMU ZPEVNĚNÍ ŠPIC.

Průběžně bude prováděna fotografická dokumentace, která bude součástí závěrečné restaurátorské zprávy, stejně tak budou uvedeny všechny užité technologické postupy a materiály.

1. Transport saní do ateliéru
2. Provedení vstupní dokumentace a fotodokumentace

3. Očištění saní a odstranění nečistot
4. Demontáž všech částí saní
5. Restaurování dřevěných částí saní
6. Restaurování kovaných prvků a běhounů skluznic
7. Provedení restaurování čalounění
8. Závěrečná montáž

Koncepce restaurátorského zásahu

1. Transport saní do ateliérů

První fází bude provedena kontrola saní a sejmutí všech volných částí, které by mohli být transportem poškozeny. Následně budou saně zabaleny pro transport. Při transportu musí být saně zajištěny takovým způsobem, aby nedošlo k jeho poškození, především vlivem počasí.

2. Provedení vstupní dokumentace a fotodokumentace

Bude zdokumentována a určena míra poškození jednotlivých částí, rozsah poškození bude fotograficky zdokumentován. Bude provedeno zakreslení všech poškození a bude zdokumentováno původní čalounění. Následně bude proveden doplňující restaurátorský průzkum saní, aby bylo možné stanovit přesnou koncepci zásahu. V rámci doplňujícího průzkumu budou provedeny barevné sondy na všech částech saní pro přesné určení původní barevnosti. Bude zjištěn rozsah přemalby a následně bude na základě těchto průzkumů a sond určena výsledná barevnost. Základním požadavkem je restaurování původního barevného provedení.

3. Očištění saní a odstranění nečistot

Za pomoci průmyslového vysavače a stlačeného vzduchu budou saně zbaveny volných nečistot. Následně budou lakované části šetrně omyty vlhkou houbičkou pomocí vodného roztoku s vhodným smáčedlem (Syntapon, benátské mýdlo apod.). Čalounění bude pouze šetrně vysáto pomocí vysavače.

4. Demontáž všech částí

Po očištění budou ze saní sejmuty kované běhouny skluznice včetně dřevěných skluznic se vzpěrami. Dále bude sejmuta zábradlí na kozlíku. Dále bude uvolněna přední stěna před kočím.

5. Restaurování dřevěných částí saní

Po provedené demontáži bude provedeno omytí z degradované lakové vrstvy. Před zahájením prací budou provedeny zkoušky rozpustnosti a bude navržen směs rozpouštědel. Odmytí musí být navrženo takovým způsobem, aby bylo co nejšetrnější k barevnému podkladu. Po odmytí lakové vrstvy případné barevné vrstvy budou plochy dočištěny pomocí tamponu a rozpouštědel.

Z předběžného průzkumu, že saně byly minimálně v jednom případě barevně přetřeny. Tato skutečnost je patrná především na neodborně provedeném žlutém linkování, které nerespektuje šířku linek, tvary řezaných dekorů a některé dekory naopak linkování postrádají. Dekorování žlutou barvou působí nelogicky a výběr míst pro linkování je taktéž nepromyšlený. Šířka linek je nepravidelná od 1 mm do 4 mm.

V případě, že průzkum potvrdí nepůvodní barevnou přemalbu, bude provedeno odmytí až na původní

soudržnou vrstvu, který umožní restaurování a provedení nové povrchové úpravy

Následně bude provedena oprava poškozených míst dřevěných částí. Praskliny budou vyšpánovány připravenými dřevěnými špánami. Špány budou vyrobeny ze stejného dřeva jako je opravovaná část. Zde se jedná především o jasanové, případně jedlové dřevo.

Špány a veškerá vysazení poškozených míst budou lepena teplým kožním kličem. Drobná mechanická poškození budou pře tmelena kličo-křídovým tmelem s přísadou dřevěného prachu. Celý povrch bude šetrně zabroušen jemným brusným papírem.

Vylomená a poškozená místa na dřevěném sedáku a skluznicích budou v místech odlomení a poškození vysazeny novým dřevem, a to ve shodném druhu jako originál. Nově vysazená místa budou následně ručně doopravena do požadovaného tvaru a poté začištěna. Podélné výsušné trhliny budou posouzeny a bude provedeno jejich případné slepení, pokud to míra rozevření praskliny neumožní bude provedeno její vyšpánování. Veškeré lepení bude provedeno teplým kožním kličem.

Následně budou provedeny barevné retuše původního barevného nátěru . V případě , že se podaří zachránit původní barevný nátěr bude provedeno barevné doretušování této vrstvy. Tuto skutečnost nelze v tuto chvíli ověřit a vše bude záviset na skutečnosti , že barevné vrstvy jsou odseparované a nedošlo k jejich vzájemnému prolnutí. Pokud byl starý podklad před nanesením druhé vrstvy jemně zabroušen a byl li podklad neodseparován nebude pravděpodobně možné jednotlivé vrstvy od sebe odmyt. V tomto případě dojde v vy vzorování původní barvy a na některém skrytém místě bude ponechán původní referenční vzorek.

Retuše musí být provedeny lazurním způsobem, aby svým provedením nenarušovaly barevnou jednotnost celého díla, tzn. nové opravy, včetně tmelů nesmí být patrné. Následně bude provedena kontrola povrchu a po ní bude nanesen nový vařený kočárový lak, provedení jiným lakem by mělo za následek nenávratné poškození saní a je z restaurátorského hlediska zcela nepřijatelné. Veškeré části budou po kontrole povrchu připraveny k montáži.

6. Restaurování kovaných prvků a běhounů skluznic

Po demontáži krycího rámu s pletivem provedeno vyrovnaní konstrukce a doplnění pletiva. O jeho navrácení po restaurování bude rozhodnuto během kontrolních dnů . Rám je s největší pravděpodobností druhotný , ovšem z historického hlediska je dokladem o historickém vývoji technických prvků a doplňků . Po vyrovnaní bude provedeno odstranění korozních produktů. Po demontáži všech kovářských a pasířských prvků bude přistoupeno k jejich restaurování.

Jednotlivé kované části budou zbaveny nečistot a zbytků koroze. Po očištění vhodným odmašťovadlem, bude přistoupeno k odstranění poškozené černé emailové vrstvy. Odstranění bude provedeno shodně jako na celých saních. Po odmytí barevné vrstvy budou jednotlivé prvky dočištěny pomocí tamponu a rozpouštědel. Následně bude provedena oprava poškozených částí.

Na veškerých kovaných prvcích se nachází v různé míře a rozsahu napadení korozi. Některé kované části již mají na svém povrchu hloubkovou korozi a četná lakovaná místa jsou rozsáhle podreznutá.

Je nutné provést mechanické odstranění těchto napadených částí. Před odstraněním je nutné provést barevné sondy na případné původní linkování a až poté je možné provést očištění. Po odstranění korozních produktů bude provedeno chemické ošetření. Na odstranění lze použít materiál jak na bázi taninu, tak i další materiály Chelaton II apod. Následně je nutné po vysušení nanést základní antikorozi barvu a poté poškozená místa přetmelit přírodním tmelem a antikorozi prvky.

Následně bude nanesena černá monochromní barva. Po zaschnutí bude nanesen černý kočárový kopálový lak.

Kované běhouny skluznic mají na svém povrchu četná mechanická poškození. V rámci záměru není požadavek na jejich odstranění, ale pouze na jejich vizuálním zjemnění. Skluznice budou po svém

obvodu jemně zabroušena a následně budou ošetřena chemickým antikoročním roztokem bez následného zabarvení ošetřovaného kovu (nepoužívat tanin). Závěrem budou železné části ošetřeny mikrokrytalickým voskem na kov.

7. Provedení restaurování čalounění

Restaurování čalounění (textilu) bude prováděno restaurátorem s licenci MKČR- restaurování textilu a restaurátorský záměr na restaurování textilních částech bude řešen samostatným záměrem.

V rámci restaurování textilních částí je možné konstatovat , že stav vrchní potahové včetně výplně sedáku umožňuje jeho zrestaurování.

Restaurování usňových částí bude probíhat následujícím způsobem. Prvním krokem po demontáži bude odmytí nepůvodního zkrakelovaného lakování. Pro odmytí bude použita stejná směs jako na ostatní části kočáru. Po odmytí lakování bude provedena oprava lokálních mechanických defektů . Poškozená místa budou přetmelena pružným tmelem. Následně bude povrch přebroušena následně bude nanesena podkladová černá barva. Po zaschnutí budou neneseny minimálně 4 vrstvy kopálového kočárového laku. Po zaschnutí o po kontrole povrchu budou tyto části připravené k montáži. Po skončení oprav tzn. po zalakování nesmí být patrné kde byly provedeny opravy.

Na saních se dále dochovala část kožených řemínků a jejich fragmenty. Dle dochovaných fragmentů bude provedeno doplnění chybějících řemínků a držáku biče. Dochované kompletní řemínky budou po očištění na tukovány

8. Závěrečná montáž

Závěrem všech prací bude provedení montáže celého kočáru. Podle nákresu a fotodokumentace budou celé saně opět sestaveny.

Datum vyhotovení:04/2024

Vypracoval: za Ateliéry Bárta s.r.o.
Tomáš Bárta

Restaurátor s licencemi MK ČR

FOTODOKUMENTACE
K RESTAURÁTORSKÉMU ZÁMĚRU

„Restaurování historických saní z 2.pol.19.stol“

Datum vyhotovení:09/2022

Vypracoval: za Ateliéry Bárta s.r.o.
Tomáš Bárta

Restaurátor s licencemi MK ČR

Obr.č.1. Celkový pohled na saně - stav před restaurováním.

Obr.č.2 Celkový pohled na saně zachycuje původní čalounění -stav před restaurováním.

Obr.č.3. Na snímku celkový pohled na saně – přední část, stav před restaurováním. Patrné poškození přední kožené stěny a konstrukce s pletivem..

Obr.č.4. Na detailním snímku pohled na přední část saní. Na snímku masivně poškozená konstrukce pletivy a poškozená spodní část kožené přední stěny.

Obr.č.5. Na snímku přední část saní .Patrné poškození pletiva. Patrná pozdější neodborná přemalba ozdobného zakončení skluznice.

Obr.č.6 Na snímku detailní pohled na spodní vyřezávaný zdobný lem -patrné pozdní přetření monochromním odstínem.

Obr.č.7 Detailní snímek spodní vyřezávané části pod sedákem s centrálním motivem. Detailní pohled na uchycení sedáku ke spodní části se skluznicemi

Obr.č.8. Na detailním snímku detail poškození hrany sedáku. Patrné mechanické vylomení dřevěných částí.

Obr.č.9. Na celkový pohled na poškozenou spodní dřevěnou část pod sedákem.

Obr.č.10. Celkový pohled na saně- stav bez čalouněného sedáku.

Obr.č.11. Na detailním snímku patrné výřezávaný geometrické ornamenty po obvodě dřevěného pod sedák

Obr.č.12. Na detailním snímku patrné historické doplnění skluznice v zadní části pravděpodobně po nehodě saní. Z této doby opravy saní pochází i pozdní přemalba.

Obr.č.13. Na snímku střední část skluznice s nášlapy pasířské řešení připevnění skluznice k podnoží.saní

Obr.č.14 Detailní pohled na zadní část skluznice saní .

Obr.č.15. Na snímku přední část s druhotným zdobením . V přední části jsou patrné utržené kožené řemínky

Obr.č.16. Na snímku celkový pohled na přední ochranou síť

Obr.č.17 Na snímku celkový pohled na sejmutý sedák.

Obr.č.18. Na snímku celkový pohled na spodní stranu čalouněného sedáku po otočení.

Obr.č.19. Detail spodní strany čalouněného sedáku -patrná četná poškození a pozdější opravy.

Obr.č.20. Na snímku poškozená spodní strana boční draperie. Poškozená jutová nosná část i spodní textilie.